

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastaaajan taustaorganisaatio

Vammaisjärjestö [ESPIN ry]

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Eivät

Perustele tarvittaessa kantasi

Esityksen pykälissä käytetään erittäin tulkinnanvaraisia termejä. Niiden määrittely jää pelkästään soveltamisen varaan ja niiden tarkoitus jää epäselväksi. Näitä ovat muun muassa esityksessä olevat olennaisesti, riittävä, kohtuullinen sekä välttämätön. Pykälistä ei myöskään selviä, kenen näkökulmasta epäselvät termit määritellään. Kuka määrittelee riittävän tai kohtuullisen? Vammaisen henkilön oma tarve tulee näkyä palveluita järjestettäessä.

Lakitekstissä moni asia jää myös 'voi myöntää' tasolle. Niiden kuuluisi olla selkeästi 'on järjestettävä'. Oikeusturvan kannalta on ongelmallista, jos asiaa ei ole määritelty tarkemmin, erityisesti subjektiivisten oikeuksien osalta.

Erityinen tuki -käsite on käytössä monissa laeissa. Tässä lakitekstissä se tulee nimetä niin, että sitä ei vahingossakaan sekoiteta muihin samannimisiin palveluihin/käsitteisiin.

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Eivät

Perustele tarvittaessa kantasi

Palvelujen tulee olla selkeämmin määriteltyjä, jotta niiden soveltaminen on selkeää. Aiemmin, uusien lakien tullessa voimaan, on syntynyt ongelmia lain soveltamisesta ja oikea soveltamistapa on

vakiintunut vasta oikeusasteiden päätöksien mukaan. Lain tulee pyrkiä selkeyteen, jotta soveltaminen pysyy yhdenvertaisena.

Lain astuttua voimaan tulee myös panostaa valvontaan ja ohjaukseen, jotta viranomaisten tarpeettomilta yli- ja alilyönneiltä vältytään. Tulee perustaa valvontaryhmä, joka seuraa ja valvoo palveluiden toteutumista ja tilanteen edistymistä sekä puuttuu, sanktioiden avulla, havaittuihin epäkohtiin.

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Uuden lain piiriin tulee laajemmin vammaisia ihmisiä ilman diagnoosirajausta. On hyvä, että yhdenvertaisuus toteutuu näiltä osin ja väliinputoajia ei jää. Perusoikeuksia turvaavat palvelut on säädettävä yksiselitteisinä subjektiivisina oikeuksina.

Erilaisilla vammaisilla henkilöillä on kuitenkin hyvin erilaisia vaikeuksia ja tarpeita. Näillä säännöksillä ei voida vastata vammaisten henkilöiden moninaisiin tarpeisiin. Tarpeet vaihtelevat sekä eri vammaryhmien kuin yksilöiden välillä. Jopa yksilön vamma voi aiheuttaa vaihtelevuutta palveluiden tarpeeseen, esimerkiksi vuodenaika tai vamman päivittäinen vaihtelu.

Säännösten tavoitteena tulee olla vammaisten yhdenvertaisuus muuhun väestöön nähden sekä vammaisten henkilöiden keskinäinen yhdenvertaisuus. Erityisesti on huomioitava yksilölliset tarpeet. Taloudelliset suhdannevaihtelut tai yhteiskunnalliset muutokset eivät saa vaikuttaa kielteisesti näiden vammaisille kriittisten palvelujen toteutumiseen.

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Osallisuuden tukeminen toteutuu, mutta osallisuuden pitää kuitenkin olla todellista. Vammaisten osallistaminen on tällä hetkellä vain viranomaisten näennäinen suorite ilman todellista tarkoitusta ja vaikutusta esimerkiksi palveluiden toteutumiseen.

Jos tämän lain myötä palvelujen saatavuus vähenee tai jos ne ovat vaikeasti käytettäviä esim. esteetön liikenne ja saattaja, ne eivät voi olla ainoa vaihtoehto. Käyttäjän palvelutarve tulee päätöksenteossa ymmärtää kokonaisvaltaisesti. Tässä kohtaa tarvitaan laadukkaita asiakassuunnitelmia tukemaan palvelukokonaisuuden toteutumista.

Yhteiskunnallisen osallisuuden mahdollistamiseksi tarvitaan riittäviä palveluja, kuten kuljetus- ja avustajapalveluja. Näihin tulee osoittaa riittävät resurssit. Osallisuuden lisäämiseksi tarvitaan myös muita toimia, jotta esteitä vammaisten osallisuudelle voidaan poistaa.

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Palvelut on määritelty epämääräisesti. Pykälistä jää epäselväksi, kenelle palvelut myönnetään ja mitä palvelu todellisuudessa on. Näin virkamiesten harkintavalta kasvaa ja päätökset voivat perustua muuhun (esim. resursseihin) kuin vammaisen henkilön todelliseen tarpeeseen.

Jo nykyisellään ongelmaksi on muodostunut, että päätöksessä oleva palvelu ei ole toteutunut. Tähän ongelmaan uusi laki ei tuo parannusta. Lisäksi näyttää olevan mahdollista tehdä hylkäävä päätös, jos palvelua ei ole tarjolla. Tämä jättää ihmisen kokonaan ilman tarvittavaa palvelua. Jos palvelua ei ole tarjolla ja siksi annetaan kielteinen päätös, pitäisi tämän olla lainvastainen ja sanktioitava toimenpide.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

maksuton erityislaki

2.

henkilökohtaisen avun työnantajamalli. Tuemme Invalidiliiton ratkaisuehdotusta, jonka mukaisesti 11 §:n Henkilökohtaisen avun työnantajamalli tulee selkeyttää ja direktio-oikeus säilyttää.

3.

subjektiiviset oikeudet

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

Lakiesityksen pykälät tulee selkeyttää

2.

seuranta ja valvontamenettelyjen parantaminen

3.

vammaisten ikäihmisten oikeuksien varmistaminen

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

On hyvä, että vammaiset lapset on selkeämmin huomioitu lakiesityksessä. Tärkeää on, että vammaisella lapsella on mahdollisuus viettää iänmukaista elämää. Vammaisen lapsen ja nuoren itsenäistyminen tulee kuitenkin huomioida paremmin, esimerkiksi kuljetuspalvelut ja henkilökohtainen apu. Kuntoutusta tulee olla saatavilla lapsen tarpeiden mukaisesti.

Perheen asioita tulee tarkastella kokonaisuutena, jotta palveluketjuun ei jää aukkoja ja puutteita. Vanhemman velvoitteiden hoitaminen myös vammaisena vanhempana tulee mahdollistaa.

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Kokonaisuus on hyvä ja erityslain luonne tulee siinä hyvin esille.

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Henkilökohtaiseen apuun esitetty 9 §:n 3 mom. edellytys tahdon ilmaisusta madaltaa nykyistä henkilökohtaisen avun myöntämisen edellytystä merkittävästi. Sanamuotoon ei sisälly vammaiselle henkilölle kuuluvaa määräysvaltaa. Pykälää 9-11 tulee selkeyttää (ks. Invalidiliiton ratkaisuehdotus).

Lisäksi rajaa henkilökohtaisen avun ja tuetun päätöksenteon välillä on muutettava niin, että erityisen tuen saamisedellytystä alennetaan. On varmistettava, että kaikki tällaista tukea tarvitsevat sitä myös saavat.

Lain piirissä on monenlaisia vammaisia ja pitkäaikaissairaita henkilöitä, joilla on erilaisia toimintarajoitteita ja siten erilaisia tarpeita. Palvelujen tämänhetkiset säännökset eivät kuvaa

riittävän selkeästi, kuka palvelua saa ja mitä palvelu tosiasiallisesti sisältää. Jää epäselväksi, miten kattavasti tai miten palveluja yhdistelemällä saadaan yksilölliset tarpeet täytettyä. Säännökset eivät riittävästi kuvaa, miten palvelut saadaan toteutumaan turvallisesti ja tarpeenmukaisina erilaisille vammaisille henkilöille.

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Valmennukselle on selkeä tarve ja se luo mahdollisuuksia vammaisille henkilöille. Soveltamiskäytännöt kuitenkin näyttävät, miten se tulee vastaamaan vammaisten henkilöiden tarpeita.

Lyhytkestoisena valmennusta tulisi voida käyttää myös toistuvasti. Esimerkiksi liikkumisen opettelu voitaisiin jakaa harjoitteluun eri vuodenaikoina (kesä-talvi).

Tulee varmistaa, että valmennusta myönnetään kaikille tarvitsijoille ja että palvelun resurssit ovat riittävät.

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säättämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Riittävät resurssit tulee varmistaa, jotta kuntouttavaa varhaiskasvatusta tarvitseva lapsi varmasti saa sitä asianmukaisesti ja riittävin tukitoimin.

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Invalidiliitto on tehnyt oman ratkaisuehdotuksen henkilökohtaisen avun kehittämiseksi. Ehdotus turvaa mielestämme paremmin sekä niiden vammaisten oikeustilaa, jotka eivät kykene määrittelemään avun sisältöä ja toteutustapaa, että niiden, jotka kykenevät johtamaan ja ohjaamaan toisen henkilön antamaa apua.

Tuemme vahvasti Invalidiliiton esitystä, joka perustuu YK:n vammaisyleissopimukseen.

On tärkeää, että henkilökohtaista apua voidaan myöntää kaikille niille, jotka sitä tarvitsevat, ja on erityisen tärkeää huomioida, että sen avulla toteutetaan vammaisen itsemääräämisoikeutta!

Olemme hyvin huolissamme henkilökohtaisen avun järjestämisen tavoista ja turvallisuudesta. Tulee huolehtia vammaisen henkilön mahdollisuudesta itse määrätä palvelun toteuttamisesta. On myös huolehdittava, että henkilöille, jotka eivät pysty siitä itse vastaamaan, on saatavilla riittävä tuki palvelun hallintaan.

Ehdotamme, että laissa veloitetaan hankkimaan tukihenkilö/vastuuhenkilö/edunvalvoja, joka ottaa vastuun ja mahdollistaa palvelun toimivuuden, niiden vammaisten osalta, jotka eivät sitä itse pysty tekemään. Erityinen tuki voisi tuoda tähän riittävän vastuunottajan, jos palvelu määritellään oikein.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

On tarkoituksenmukaista, että erityistä tukea koskevat pykälät ovat erillisinä pykälinä.

Erityinen tuki -nimike on käytössä monessa laissa. Pyydämmekin tarkentamaan nimikettä, jotta tulee selväksi, että kyse on juuri tämän lain mukaisesta palvelusta.

Erityinen tuki on varmasti tarpeen. Sen määrittelyä ja saantiperusteita tulee kuitenkin edelleen tarkentaa, jotta kaikki palvelun tarvitsijat voivat sitä saada.

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Laajennettu erityinen tuki takaa vammaisten henkilöiden keskinäisen yhdenvertaisuuden mahdollistamalla erityistä tukea tarvitsevien vammaisten henkilöiden osallisuuden, vuorovaikutuksen ja omien valintojen tekemisen.

Laissa on paljon palveluita, joiden suhdetta toisiinsa on vaikea nähdä. Erilaisten palvelujen määrittelyjä tulee tarkentaa. Osallisuuden tuki voi olla merkittävä lisä, jos näyttää, että palvelutarvetta ei voida täyttää muulla palvelulla.

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Tuettu päätöksenteko on tärkeä tukimuoto, mutta pykälän sisältö vaatii tarkentamista muun muassa ammatillisen tukihenkilön oikeusasemasta.

Kun jostain asiasta säädetään palveluna, se määritellään paremmin ja voidaan toteuttaa tarvittaessa. Tuettu päätöksenteko lisää myös niiden vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeutta, joiden vamma sitä muuten rajoittaa.

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

Kun jostain asiasta säädetään palveluna, se määritellään paremmin ja voidaan toteuttaa tarvittaessa. Tuettu päätöksenteko lisää myös niiden vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeutta, joiden vamma sitä muuten rajoittaa.

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

14 § Osalta toivomme pykälään tarkistamista ja selkeyttämistä.

Asunnon koko: liian pienet asumisyksikön (tai asunnon kokonaispinta-ala) huoneet ja muut varastotilat estävät käytännössä asumisen, jos oma huone (tai asunto) on täynnä isoja apuvälineitä. Asunnon koon tarve tulisi huomioida myös annettavien asumistukien/ toimeentulotuen kriteereissä eli isoja apuvälineitä omaavien vammaisten asuntojen pinta-ala ja siis siihen määritelty tuki tulee apuvälinesäilytyksen vuoksi olla suurempi.

16-17 § Asunnonmuutostöiden osalta haluamme puuttua epäkohtiin, jotka ovat jokapäiväisiä:

Viranomaiset ohittavat sumeilematta omien asiantuntijoidensa suositukset. Muutokset toteutetaan vain osittain, jolloin vammaisen henkilön todelliset tarpeet jäävät usein täyttymättä. Työn valvontaan täytyy saada myös asiantunteva henkilö avuksi vammaiselle, joka ei kykene varmistamaan esim. tehdyn kiinnitystyön oikeellisuutta.

Saunan ja parvekkeen muutostöitä ei toteuteta. Usein parveke on myös turvallisuuskysymys eli hätäpoistumistie. Saunan ja parvekkeen muutostöihin esteettömiksi tulee saada taloudellista tukea subjektiivisena oikeutena. Tämän pitää käydä ilmi lain perusteluista.

Lisäksi asunnon muutostyöprosessia tulee yksinkertaistaa, keventää, selkeyttää ja nopeuttaa huomattavasti nykyisestä.

Asunnon muutostyöt tukevat vammaisen henkilön omatoimisuutta ja turvallisuutta. Ne ovat siten erittäin oleellinen osa palvelukokonaisuutta.

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Säännöstöä on odotettu ja sitä tulee vielä entisestään selkeyttää.

Tulee huomioida, että vammaisella lapsella pitäisi aina olla vammaispalvelulain mukaiset palvelut, vaikka lapsi olisi huostaanotettu. Esimerkiksi asuminen tulisi järjestää vammaispalvelulain nojalla, jotta turvataan riittävät vammasta johtuvat palvelut. Myös viranomaisten osaaminen tässä asiassa tulee turvata.

Laissa ei ole huomioitu tilannetta, jossa vammaisen vanhempi tai vanhemmat tarvitsevat apua tai tukea lapsen hoitoon. Näissä tilanteissa tulee saada tukea arkeen. Näissä tilanteissa lapsi ei myöskään välttämättä ole lastensuojelun toimenpiteiden tarpeessa.

Säännöksessä kirjoitetaan, että hyvinvointialue voi tukea lapsen vuoroviikkoasumiseen liittyviä kustannuksia, esimerkiksi myöntää kuljetuspalvelua molempiin koteihin. Tässä kohtaa pitäisi voisanan tilalle kirjata: ”täytyy tukea”.

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

On tärkeää selkeyttää, mitä palvelu tarkoittaa ja miten sitä toteutetaan. Muun muassa etäpalvelu herättää paljon kysymyksiä. Palvelun tulee toteuttaa henkilön toivomalla tavalla, tarpeeseen nähden sopivasti.

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Päivätoiminnassa on huomioitava vammaisen henkilön yksilökohtaiset tarpeet ja toiveet sekä mahdollisuus osallisuuteen muiden ihmisten kanssa yhteiskunnassa. Vanhuspalvelulain mukainen toiminta ei usein sovellu vammaisille henkilöille.

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

-

Perustele tarvittaessa kantasi

Työtoiminnan pitäisi olla vammaisen henkilön työllistymiseen tähtäävää ja häntä kehittävää. Vammaisten työllistyminen tulee huomioida työllisyyttä koskevassa lainsäädännössä.

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

On kannatettavaa, että liikkumisen tukea monipuolistetaan. Tärkeää on, että vammainen itse voi päättää sopivan toteuttamistavan tai -tavat.

Liikkumisen tuen laajuudessa tulee huomioida naapurikunnat ja vammaisen henkilön kannalta merkittävät toiminnalliset kunnat. Toiminnallisena alueena jatkossa voisi pitää myös hyvinvointialueita. Pykälää tulee korjata näiltä osin.

Pykälässä tulee myös huomioida esim. opiskelun tai työn edellyttämät vaatimukset liikkumiseen toisen hyvinvointialueen puolella. Lisäksi olisi huomioitava erityiskysymyksenä kansallisen rajan ylittävä opiskelu ja työskentely.

Liikkumisen tuen tarpeeseen vaikuttavat monet tekijät, jotka tulee arvioida tuen myöntämisen yhteydessä. Tilanteet voivat myös vaihdella, kuten terveydentila, vamman eteneminen ja vuodenaikojen tuomat haasteet liikkumiseen. Tärkeää on huomioida myös vammaisen henkilön elämäntilanne ja sen vastuut, esimerkiksi vammaisen vanhemman velvollisuus kuljettaa lastansa harrastuksiin.

Vammaisen henkilön esteettömyystarve tulee päätöksenteossa ymmärtää kokonaisvaltaisesti. Palvelu toimii ns. kotoa kotiin. Pelkkä esteetön julkisen liikenteen pysäkki ei riitä, vaan koko ketjun tulee olla esteettömästi toimiva, oli vammaisella avustajaa tai ei.

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

Tuen määrässä tulee huomioida vammaisen henkilön elämäntilanteen vaatimukset. On merkityksellistä, että vammainen henkilö voi hoitaa vastuunsa esim. vanhempana ja toimia aktiivisena kansalaisena.

Tuen määrä tulee olla vammaisen henkilön tarpeen mukainen ja vähintään 18 matkaa/kk. Pykälän tekstiä tulee muuttaa ja poistaa teksti ” ellei tätä pienempi määrä riitä”.

Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla ainoastaan oman auton käyttö ei useinkaan ole vammaiselle henkilölle tarkoituksenmukaista. Hankaluuksia on erityisesti talvella, jolloin pysäköinti ja kulkeminen ulkona ylipäänsä on usein mahdotonta. Oma autoa käyttävälle pitää olla saatavilla muitakin tapoja liikkua.

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Auton apuvälineistä tulee säätää auton hankintaa koskevassa kohdassa.

Laissa ja sen perusteluissa kirjoitetut vapaa-ajantoiminnot eivät riittävällä tavalla ota huomioon vammaisen ihmisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä tai harrastustoimintaa. Nämä pitää lisätä lakiin.

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Eivät riittävästi

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammaisen henkilöiden palvelujen tulee kaikissa olosuhteissa olla voimassa ja toiminnassa. Esitykseen tulee kirjata nykyistä vahvemmin, että kaikissa tilanteissa, jotka liittyvät mahdollisiin järjestämis- ja tuottamistavan muutoksiin palveluntarpeiden uudelleenarvioinnissa, palvelusuunnitelmien ja päätösten päivittämisessä, tulee edellyttää, että perusteena on asiakkaan olosuhteissa tapahtuneet muutokset ja että menettely on asiakkaan edun mukainen. Olemassa olevat palvelut pitää säilyttää, jos ne ovat vammaisen henkilön edun mukaisia.

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Asiakasmaksujen kokonaismaksukuormaa ei ole huomioitu riittävästi valmistelussa ja vaikutusten arviointi on puutteellinen.

Asiakkaiden ohjauksessa ja neuvonnassa pitäisi huomioida asiakasmaksujen ja talouden kokonaistilanteen arviointi sekä kiinnittää huomiota palvelujen maksullisuuteen. Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ovat maksullisia, joka lisää maksukuormaa.

Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä tulee katsoa vammaisen henkilön kokonaistilanne ja arvioida maksuja sekä maksukuorma. On huomioitava terveydenhuollon maksukatot ja lääkkeet, jotka eivät ole Kela-korvattavia. Tarvitaan siis kokonaisvaltainen tilannekartoitus. Tarvitaan myös yhden luukun periaatteen mukaista toimintaa.

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

Kyllä

Mikäli vastasit Ei, miten säätäisit maksun perusteista?

On kuitenkin huomioitava kokonaismaksukuorma vammaiselle tai hänen perheelleen.

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammaisten henkilöiden perusoikeuksia turvaavat subjektiiviset palvelut tulee turvata niin, että taloudelliset suhdannevaihtelut tai yhteiskuntapoliittiset muutokset eivät vaikuta niiden saatavuuteen kielteisesti. Tätä tulee paremmin avata perusteluissa.

Palveluiden muuttuessa lain siirtymäsäännös tulee aiheuttamaan runsaasti työtä. Muutosten vaikutusta nykyisten asiakkaiden palveluihin ei ole tarpeeksi analysoitu.

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Huomattavaa on myös, että monet vammaiset henkilöt käyttävät paljon sosiaali- ja terveyspalveluita, jotka kasvattavat maksukuormaa maksukatoista huolimatta. Lisäksi terveydenhuollossa on paljon maksukattoihin kuulumattomia välttämättömiä palveluita ja esim. lääkkeitä. Kokonaismaksukuormitus vammaiselle lääkkeistä, terveydenhuollon menoista ja sosiaalipalveluista tulisi siis voida selvittää tarkasti ja laissa voisi lukea selkeästi avun tarjoaminen kokonaiskuormituksen selvittämiseksi. Subjektiivisten oikeuksien säilymisestä pitää pystyä vastaamaan ilman uutta tarpeenmukaisuusarviointia.

Lisäksi muutosvaiheen ammatilliset resurssit ja osaaminen ovat riittämättömät.

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

Vammaisten oikeusturva on heikko ja erilaiset valvontatahot ovat hyvin kuormittuneita. Myöskään huoli-ilmoitukset eivät tuo riittävää reagointia tilanteissa, joissa palvelut eivät ole riittäviä tai ne eivät toimi asianmukaisesti. Esitämme valvonnan resurssien lisäämistä ja uutta sanktiomenettelyä kirjattavaksi lakiin. Tämä kannustaisi toimivien palvelujen järjestämiseen.

Ikääntyneiden vammaisten henkilöiden tilanne tulee huomioida paremmin. Myös ikääntyneenä vammautuminen edellyttää palvelujen saamista. On erotettava ikääntymisen aiheuttamat toimintarajoitukset vammautumisesta.

Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma ovat keskeisessä roolissa ja ne tulee tehdä kokonaistilanne huomioiden. Yhden luukun periaatteella! Myös vammaisen henkilön taloudellinen tilanne ja eri lakien vaikutukset tulee huomioida. Palveluketjujen tulee olla katkeamattomia ja selkeitä. Asiaksmaksujen alennuksien ja poistojen hakemuksiin tulee saada apua.

Epäselvät määrittelyt tulee selkeyttää, subjektiivisten palvelujen saanti velvoittavaksi sekä palvelujen kattavuus ja suhde toisiinsa tulee kuvata. Vammaisten oikeusturvaa lisää yksiselitteiset käsitteet ja oikeudet. Lain toimeenpanossa ja soveltamisessa tulisi joutua käyttämään mahdollisimman vähän tulkintaa. Lain tulee noudattaa YK:n vammaisyleissopimuksen velvoitteita. Tämä tulee kirjata myös perusteluihin.

Vammaisten henkilöiden perusoikeuksiin kuuluvat palvelut tulee säätää subjektiivisiksi oikeuksiksi, joiden toteuttamiseen eivät saa vaikuttaa taloudelliset suhdannevaihtelut tai yhteiskuntapoliittiset muutokset. Subjektiivisten oikeuksien kohdalla tulee sallia valitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen ilman valituslupamenettelyä.

Lain toimeenpanoa ja soveltamista arvioimaan on asetettava seurantaryhmä, johon kuuluu myös vammaisjärjestöjä, vammaisryhmien edustajia ja vammaispalvelujen käyttäjiä.

Hanna Bäckström